

МЕТОДОЛОГІЧНІ, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA
W KONINIE

ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

МЕТОДОЛОГІЧНІ,
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ
ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Матеріали II Міжнародної наукової інтернет-конференції
Дрогобич, 25 лютого 2020 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ПЕДАГОГІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
Кафедра психології
Лабораторія моделювання освітніх технологій
PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA W KONINIE
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені
ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»
Кафедра загальної та клінічної психології
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
Кафедра практичної та консультативної психології

МЕТОДОЛОГІЧНІ, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Матеріали II Міжнародної наукової інтернет-конференції

**25 лютого 2020 року
Дрогобич**

Дрогобич, 2020

УДК 159.9 (08)
М54

Методологічні, теоретичні та практичні проблеми психологічної науки. Збірник статей учасників Другої Міжнародної наукової інтернет-конференції «Методологічні, теоретичні та практичні проблеми психологічної науки» (25 лютого 2020 р., м. Дрогобич). Редактори-упорядники: М.В. Савчин, А.Р. Зимянський – Дрогобич: «Швидкодрук», 2020. – ...с.

Рецензенти:

О.І. Климишин – доктор психологічних наук, професор кафедри соціальної психології та психології розвитку Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

С.Б. Кузікова – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені Антона Макаренка.

У збірнику статей учасників Другої Міжнародної наукової інтернет-конференції «Методологічні, теоретичні та практичні проблеми психологічної науки» (25 лютого 2020 р., м. Дрогобич) аналізуються методологічні, теоретичні, прикладні і практичні проблеми психології особистості та психології освіти. Для науковців, викладачів, практичних працівників, аспірантів та студентів.

Редакційна колегія: доктор психологічних наук, професор **Мирослав Савчин**, кандидат психологічних наук, доцент **Андрій Зимянський**.

М.В. Савчин, А.Р. Зимянський, 2020
Автори статей, 2020

Марія Шпак

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
shpakmariia@gmail.com*

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ УЧНІВ

Одним із важливих завдань сучасної освіти є турбота про збереження і відновлення психічного здоров'я школярів. Це зумовлено зростанням емоційних розладів серед учнів та відсутністю психологічно обґрунтованої системи запобігання стресогенних впливів на особистість в освітньому процесі. Актуальність зазначеного посилюється тим, що в контексті традиційного підходу до навчання і виховання учнів в умовах сучасної школи яскраво виражений дисбаланс у розвитку емоційної та інтелектуальної сфер психіки дитини з очевидним домінуванням останньої. Тому психологи та педагоги-практики звертають увагу на необхідність зміщення акцентів із кількісних результатів навчання на гармонійний особистісний розвиток учня, його емоційне самопочуття в процесі навчання. У цьому контексті важливу роль, на нашу думку, може відіграти феномен емоційного інтелекту особистості. Відповідно до концептуальних положень Нової української школи саме емоційний інтелект визнано сьогодні ключовою компетентністю, розвиток якої забезпечує психологічне благополуччя дитини в освітньому середовищі.

Результатом наших попередніх наукових розвідок стало теоретико-методологічне обґрунтування концептуальних основ розвитку емоційного інтелекту в онтогенезі на засадах інтеграції системного, суб'єктно-діяльнісного, особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів. На нашу думку, емоційний інтелект є інтегральною властивістю особистості, яка відображає пізнавальну здатність людини до розуміння емоцій та управління ними шляхом когнітивної обробки емоційної інформації і забезпечує психологічне благополуччя особистості та успішність соціальної взаємодії [6].

Варто зауважити, що психологічне благополуччя традиційно пов'язують з психічним здоров'ям, емоційним комфортом, задоволеністю життям, відчуттям людиною щастя. Серед дослідників не має єдиного погляду на цей феномен. Теоретико-методологічні підходи до розуміння психологічного благополуччя особистості здебільшого розкриваються в контексті гедоністичного підходу, представники якого пов'язують психологічне

благополуччя із задоволеністю/незадоволеністю життям, балансом позитивних та негативних емоцій (Н. Бредбурн, Е. Дінер), та евдемоністичного підходу, прихильники якого розглядають психологічне благополуччя у взаємозв'язку з особистісним зростанням, зрілістю та позитивним функціонуванням особистості (Ш. Бюлер, Е. Еріксон, А. Маслоу, К. Ріфф, К. Роджерс, Г. Олпорт та ін.). Так, у контексті цього підходу найбільш поширеною є модель психологічного благополуччя К. Ріфф [7]. Наявність різних підходів до трактування психологічного благополуччя зумовлює, з одного боку, складність розуміння його сутності, а з іншого – спонукає до подальшого вивчення.

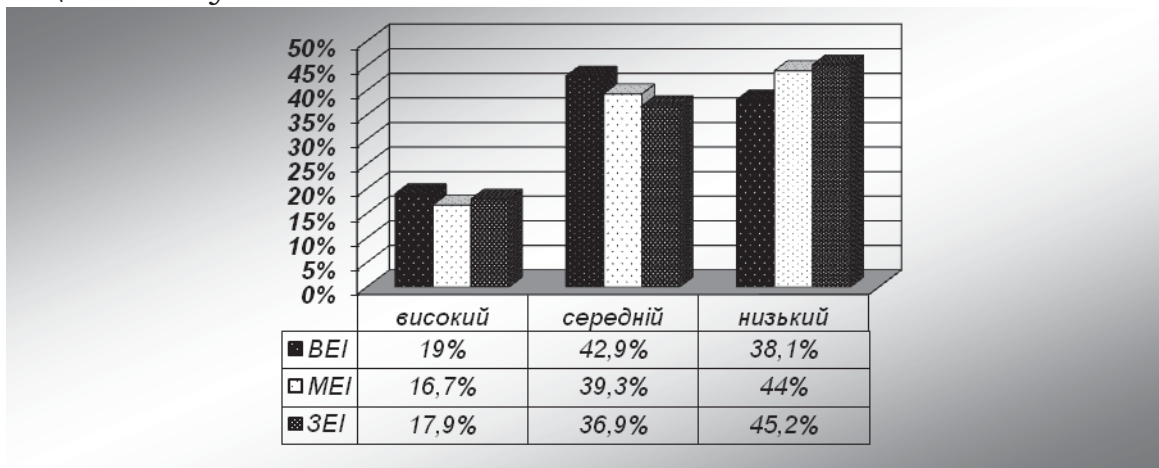
Феномен психологічного благополуччя особистості досліджується сьогодні і в сучасній вітчизняній психології. При цьому з'ясовується його взаємозв'язок з іншими видами благополуччя: соціальним (здатність спілкуватися і успішно взаємодіяти з іншими людьми) [1], емоційним (здатність регулювати власні емоції та справлятися із стресовими ситуаціями) [4], фізичним (здоров'я, повноцінне харчування та відпочинок) [2]. Разом з тим, заслуговує на увагу точка зору М. В. Савчина, який слушно зазначає, що психологічне благополуччя людини не можна пов'язувати лише з соціальним, матеріальним, фізичним аспектами життєдіяльності людини. Його необхідно розглядати в контексті глибинних проблем людського буття, духовності особистості, аналізу духовної сфери трансцендентної природи особистості [5].

Отож, теоретичний аналіз наукових джерел з означеної проблеми, свідчить про те, що психологічне благополуччя – це відчуття особистістю задоволення, позитиву, гармонії у фізичній, емоційній, духовній, соціальній сферах тощо.

На нашу думку, психологічне благополуччя школяра – це стан дитини, що виражається в її гарному самопочутті, позитивному ставленні до себе, інших людей та навколишнього світу загалом, задоволеності собою як суб'єктом пізнання, учіння та соціальної взаємодії. Його проявами є домінування у дитини позитивних емоцій, відсутність тривожності та страхів, емпатійні взаємини з оточуючими. З огляду на це, принципово важливо розуміти, що психологічне благополуччя виступає, передусім, як інтегроване явище. Значущим особистісним чинником, який зумовлює психологічне благополуччя дитини, є, на нашу думку, емоційний інтелект, який забезпечує здатність розуміти емоції та управляти ними, що сприяє, своєю чергою, ефективності спілкування та міжособистісній взаємодії, успішності соціально-психологічної адаптації особистості до соціального середовища.

З метою дослідження рівня сформованості емоційного інтелекту в дітей підліткового віку та обґрунтування його ролі у забезпеченні психологічного благополуччя учнів під час соціально-психологічної адаптації до нових умов навчання в середніх класах ми використали опитувальник «ЕМІн» Д. В. Люсіна [3]. У дослідженні взяло участь 84 підлітки (учні 5-го класу).

Узагальнені результати дослідження загального рівня розвитку емоційного інтелекту в підлітків та його структурних компонентів (внутрішньоособистісного та міжособистісного) відображено на рис. 1. Встановлено, що лише в 17,9% підлітків емоційний інтелект знаходиться на високому рівні розвитку. У третини досліджуваних (36,9%) – середній рівень розвитку емоційного інтелекту. Майже половина учнів (45,2%) мають низький рівень розвитку емоційного інтелекту. Отже, отримані нами результати показали, що як загальний показник емоційного інтелекту, так і його структурні компоненти, є недостатньо розвиненими у підлітків, тому постає необхідність їх цілеспрямованого розвитку у процесів навчання та виховання дітей цього віку.

Примітки: BEI – внутрішньоособистісний емоційний інтелект, MEI – міжособистісний емоційний інтелект, ZEI – загальний рівень емоційного інтелекту.

Рис. 1. Кількісні результати дослідження рівня розвитку емоційного інтелекту в підлітків за опитувальником «ЕМІн» Д. В. Люсіна

Для дослідження емоційних проявів підлітків під час соціально-психологічної адаптації до нових умов навчання в п'ятому класі ми застосували тест «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка. За допомогою цієї методики нами отримано результати за такими шкалами: тривожність, фрустрованість, агресивність та ригідність (рис. 2).

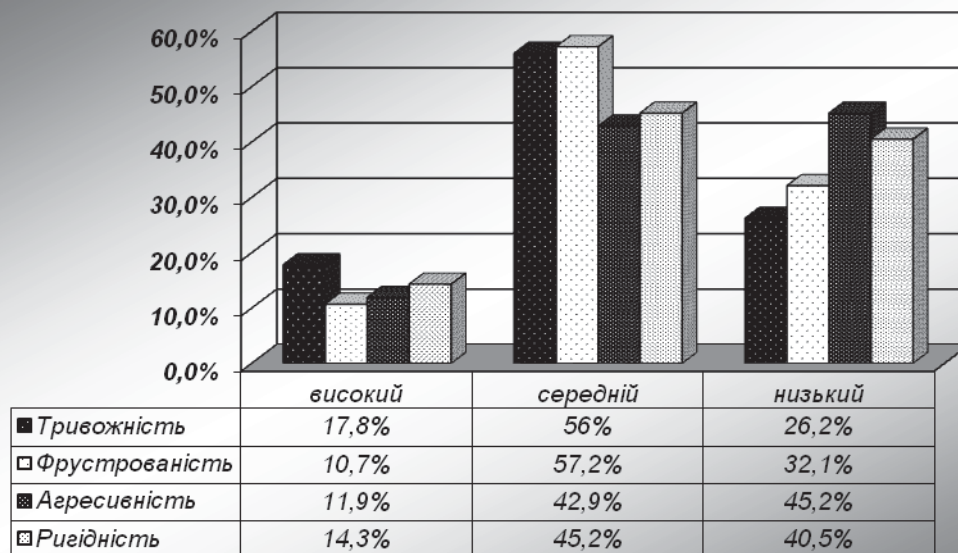

Рис. 2. Кількісні результати дослідження підлітків за методикою «Самооцінка психічних станів» Г. Айзенка

На основі порівняльного аналізу отриманих даних встановлено залежність рівня психологічного благополуччя учнів від рівня розвитку у них емоційного інтелекту.

Підлітки з високим рівнем розвитку емоційного інтелекту, що проявляється у добре розвиненій здатності розуміти емоції, як власні, так й інших людей, та управляти ними, вирізняються низкою позитивних емоційних характеристик: емоційною стійкістю, умінням керувати своєю поведінкою, контролювати прояв негативних емоцій, позитивним ставленням до себе та оточуючих людей. Вони легко налагоджують емоційний контакт з однолітками, виявляють співпереживання, емпатійне ставлення до інших, комунікабельність. У ситуації соціально-психологічної адаптації до нових умов навчання в середніх класах проявляють впевненість, гнучкість при виконанні навчальних завдань, уміння конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації. Це забезпечує психологічне благополуччя учнів в освітньому середовищі.

Підлітки з низьким рівнем розвитку емоційного інтелекту, що відображається в недостатньо розвиненій здатності розуміти емоції та керувати їх виявом, в ситуації соціально-психологічної адаптації до нових умов навчання в п'ятому класі проявляють тривожність, фрустрацію, надмірне хвилювання, агресивність. А це, своєю чергою, позначається на соціальній взаємодії з оточуючими. Адже через низький емоційний інтелект ці підлітки не можуть успішно спілкуватися зі своїми однолітками й учителями, що часто призводить до виникнення міжособистісних конфліктів, відчуття психологічного неблагополуччя.

Отже, результатом розвитку в учнів емоційного інтелекту є емоційні компетенції, що являють собою певні сформовані

емоційні знання, уміння та навички, які сприяють успішності спілкування та соціальної взаємодії й забезпечують психологічне благополуччя особистості загалом.

Подальших наукових пошуків потребують питання розробки психолого-педагогічних технологій розвитку емоційного інтелекту школярів, дослідження залежності психологічного благополуччя учнів від рівня емоційного інтелекту вчителів.

Список використаної літератури

1. Данильченко Т. В. Суб'єктивне соціальне благополуччя як психологічний феномен. *Психологічні перспективи*. 2016. Вип. 28. С. 93–107.
2. Кузнєцова О. Т. Оздоровчі технології у фізичному вихованні студентів : теорія, методика, практика : монографія. Рівне : Волинські обереги, 2018. 416 с.
3. Люсин Д. В. Новая методика для измерения эмоционального интеллекта : опросник ЭМИн. *Психологическая диагностика*. 2006. № 4. С. 3–22.
4. Носенко Е. Л., Аршава І. Ф., Кутовий К. П. Форми відображеної оцінки емоційної стійкості та емоційної розумності людини : монографія. Дніпропетровськ : Інновація, 2011. 178 с.
5. Савчин М. В. Духовний потенціал людини : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 507 с.
6. Шпак М. М. Психологія розвитку емоційного інтелекту молодших школярів : монографія. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2016. 372 с.
7. Ryff C. D. Psychological well-being in adult life. *Current directions in Psychological Science*. 1995. Vol. 4. P. 99–104.

Тетяна Яблонська

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
t_yablonska@ukr.net

Віталія Шебанова

Херсонський державний університет
vitaliashebanova@gmail.com

САМОРОЗВИТОК СТУДЕНТА ЯК ОРІЄНТИР СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, потребують постійного вдосконалення системи вищої освіти, наближення її змісту, форм і методів до потреб сьогодення. Вітчизняна система вищої освіти перебуває в процесі реформування, що має на меті входження її до європейського